

Erasmus Montanus (uddrag)

Act. III.

Kort resumé af 1. og 2. akt: Erasmus Montanus vender hjem fra København til landsbyen, hvor han er opvokset. I København studerer Erasmus blandt andet latin. Hjemme venter hans familie, hans forlovede og hendes familie spændte på ham. I landsbyen bor også Per Degn og Jesper Ridefoged. Per Degn anser sig som lærd på lige fod med Erasmus, men frygter dog hans hjemkomst, da han inderst inde er bange for at blive overgået af Erasmus i diskussionens kunst.

Scen. 1.

Nille. Montanus. Jeppe.

NILLE. Min Søn Montanus blir noget længe borte; jeg vilde ønske, at hand kom hjem førend Fogeden gaaer fra os, thi hand har stor Lyst at tale med ham, og er curiosk for at spørge ham om et og andet, som - - - Men der seer jeg ham komme. Velkommen tilbage min kiære Søn! Den gode Jeronimus blev vel ikke lidet glad ved at see Hr. Søn ved god Helbred efter saa lang Fraværelse?

MONTANUS. Jeg har ikke talt hverken med Jeronimus eller hans Datter, formedelst denne Knegt som jeg falt i Disput med.

NILLE. Hvad var det for en Karl, det var maaskee Skolemesteren?

5 MONTANUS. Ney det var en fremmed Person, som reiser her fra i Dag. Jeg kiender ham nok, skiønt jeg ingen Omgængelse har haft med ham i Kiøbenhavn. Jeg kand ærgre mig ihjel over de Folk som bilder sig ind at have opsluged all Viisdom, og dog ere Idioter. Jeg skal sige Moorlille hvor i det bestaar: Knegten har været et par gange Ordinarius Opponens; der i bestaar alle hans Merita. Men hvorledes forrettede hand sine Partes? misere & hæsitanter absqve methodo. Da Præses engang distingverede inter rem & modum rei, spurdte hand quid hoc est. Slynge det skulle du have lærdt, anteqvam in arenam descendis. Quid hoc est? qvæ bruta?

NILLE. En Karl der ignorerer distinctiones Cardinales, og vil disputere publice. Ej, Hr. Søn skal ikke legge saadant paa Hiertet. Jeg kand høre af det I fortæller, at det maa være en Nar.

MONTANUS. En Ignorant.

NILLE. Det er intet vissere.

- MONTANUS.** En Idiot.
- 10 **NILLE.** Jeg kand ikke merke andet.
- MONTANUS.** Et quidem plane hospes in philosophia. Lad den Hund legge det fra sig, som hand begik udi saa mange brave Folkes Nærværelse.
- NILLE.** Lod hand noget gaee? derpaa skal man kiende et Svin.
- MONTANUS.** Ney Moorlille, hand gjorde det, som verre er, hand confunderede offentlig materiam cum forma.
- NILLE.** Hand burde faa en U-lykke.
- 15 **MONTANUS.** Vil den Karl indbilde sig at kunde disputere?
- NILLE.** Hand maatte kunde Fanden.
- MONTANUS.** Ikke at tale om den Fejl hand begik udi sit Proemie, da hand sagde Lectissimi & Doctissimi Auditores.
- NILLE.** Hvilken Nar det maa være.
- MONTANUS.** Sætter mig Lectissimus for Doctissimus, da dog Lectissimus er et Prædicat man kand give en Deposituro.
- 20 **JEPPE.** Men fik min Søn da ikke tale med Jeronimus?
- MONTANUS.** Ney! ret som jeg vilde gaee ind i Stuen, saae jeg den Karl gaaende forbi Porten, og som vi kiendte hinanden, gik jeg hen at hilse ham, hvorpaa vi strax kom i Snak om lærde Sager, og endelig i Disput, saa jeg maatte sætte min Besøgelse op.
- JEPPE.** Jeg er saa bange, at Monsieur Jeronimus tar det ilde op, naar hand hører at min Søn har været i Gaarden, men gaaet bort uden at tale med ham.
- MONTANUS.** Ja jeg kand ikke hielpe det. Naar een griber Philosophien an, saa griber hand mig an paa min Ære. Jeg holder vel af Mademoiselle Lisbed, men min Metaphysica, min Logica har Prioritet.
- NILLE.** Ach min hierte Søn, hvad hører jeg? har du forloved dig med to andre Piger i København? det kand blive en forbandet Sag for Capitels Retten.
- 25 **MONTANUS.** I forstaar mig ikke; det er ikke saa meent. Det er ikke Piger, men tvende Videnskaber.
- NILLE.** Ja det er andet. Men der kommer Ridefogeden, vær nu ikke vred længer.

MONTANUS. Ham kand jeg ikke blive vred paa; det er en eenfoldig ulærd Mand, som jeg ikke kand komme i nogen Disput med.

Scen. 2.

Jeppe. Nille. Montanus. Jesper.

JESPER. Serviteur Monsieur! jeg gratulerer Ankomsten.

30 MONTANUS. Jeg takker Hr. Ridefoget.

JESPER. Det er mig kiært, at vi har faat saadan lærd Mand her i Byen. Det har vel kostet ham mangan Hoved-bryden, førend hand er kommen saa vit. Jeg ønsker jer ogsaa til Lykke Jeppe Berg med jer Søn! nu har I faat Glæde paa jer gamle Alder.

JEPPE. Ja det er sandt.

JESPER. Men hør min kiære Monsieur Rasmus, jeg vilde spørge ham om noget.

MONTANUS. Mit Navn er Montanus.

35 JESPER (sagte til Jeppe.) Montanus, er det Rasmus paa Latin?

JEPPE. Ja det maa saa være.

JESPER. Hør min kiære Monsieur Montanus Berg! jeg har hørt at lærde Folk skal have saa underlige Meeninger. Er det sandt, at man holder for i Kiøbenhavn, at Jorden er rund? her paa Bierget vil ingen troe det; thi hvor kand det være, efterdi Jorden synes jo gandske flack.

MONTANUS. Det kommer deraf, at Jorden er saa stor, at man ikke kand merke dens Rundhed.

JESPER. Ja det er sandt, Jorden er stor, det er fast den halve Deel af Verden. Men hør Monsieur! hvor mange Stierne vilde der vel til at giøre en Maane?

40 MONTANUS. En Maane! Maanen er mod en Stierne ligesom Pebling Søen mod heele Siælland.

JESPER. Ha ha ha ha, de lærde Folk ere aldrig rigtige i Hovedet. Jeg har min Troe hørt dem, der siger, at Jorden løber, og Solen staar stille. Monsieur troer vel ikke det ogsaa?

MONTANUS. Ingen fornuftig Mand tviler meer derom.

JESPER. Ha ha ha, skulle Jorden løbe, maatte vi jo falde iblant og slaae Halsen i stykker.

MONTANUS. Kand ikke et Skib løbe med jer uden at I slaar Halsen i tu?

45 JESPER. Men I siger jo at Jorden løber omkring, skulle nu Skibet vende sig om, falt da Folkene ikke udi Søen?

MONTANUS. Ney, jeg skal forklare jer det tydeligere, hvis I vil have Taalmodighed.

JESPER. Jeg vil min Troe intet høre derom! jeg maatte jo være gall, om jeg troede saadant, Jorden skulle velte sig om, og vi skulle ikke falde hovedkulds Fanden i vold ned i Afgrunden, ha ha ha; men min kiære Monsieur Berg, hvoraf kommer det, at Maanen er undertiden saa liden, undertiden saa stor?

MONTANUS. Om jeg nu siger jer det, vil I dog ikke troe det.

JESPER. Ach vær saa god og siig mig det.

50 MONTANUS. Det kommer deraf, at naar Maanen er voxen til, klipper man stykker af den for at gjøre Stierne af.

JESPER. Det er min Troe curioskt, jeg vidste det min Troe ikke tilforn. Dersom man klippede ikke Stykker af den, vilde den voxe alt for stor, og blive saa bred som heele Sælland. Naturen regiærer dog alting meget viseligen; men hvoraf kommer det at Maanen varmer ikke saa vel som Solen, da den dog er ligesaa stor?

MONTANUS. Det kommer deraf, at Maanen er intet Lys, men af samme mørke Materie som Jorden, der laaner sit Lys og Skin af Solen.

JESPER. Ha ha ha ha ha ha; lad os tale om noget andet, det er noget forstyrret Tøy, man kand blive Catolsk i Hovedet deraf.

Scen. 3.

Jeppe. Montanus. Jesper. Per Degn. Nille.

55 JEPPE. Velkommen Per! hvor got Folk er, kommer got Folk efter. Der seer I min Søn, som er nylig kommen hiem.

PER. Velkommen her Monsieur Rasmus Berg.

MONTANUS. I Kiøbenhavn er jeg vant til at heede Montanus; jeg beder I vil kalde mig ligeledes.

PER. Ja sommend, det kand komme mig paa et ud. Hvorledes staar ellers til i Kiøbenhavn, deponerede der mange i Aar?

- MONTANUS. Som der plejer.
- 60 PER. Blev der nogen rejiceret i Aar?
- MONTANUS. To à tre conditionaliter.
- PER. Hvem er Imprimatur i Aar?
- MONTANUS. Hvad vil det sige?
- PER. Jeg meener hvem er Imprimatur til Vers og Bøger, som gaaer i Trykken?
- 65 MONTANUS. Skal det være Latin?
- PER. Ja i min Tid var det got Latin.
- MONTANUS. Var det da got Latin, saa maa det endnu være ligeledes. Men det har aldrig været Latin i den Meening, som I vil have det.
- PER. Jo min Troe er det got Latin.
- MONTANUS. Skal det da være et Nomen eller et Verbum?
- 70 PER. Det er et Nomen.
- JESPER. Det er ret Per, svar kun brav for jer.
- MONTANUS. Cujus declinationis er da Imprimatur?
- PER. Alle de Ord, som nævnes kand, henføres til 8 Ting, som er Nomen, Pronomen, Verbum, Principium, Conjugatio, Declinatio, Interjectio.
- JESPER. Jo jo, hør kun til Per, naar hand vil ryste sine Ærmer. Det er ret, klem kun paa ham.
- 75 MONTANUS. Hand svarer intet til det jeg spør ham, hvad har Imprimatur i Genitivo?
- PER. Nominativus Ala, Genitivus Alæ, Dativus Alo, Vocativus Alo, Ablativus Ala.
- JESPER. Jo, jo, Monsieur Montanus, vi har sammend ogsaa Folk her paa Bierget.

- PER.** Det skulle jeg ogsaa meene; der deponerede min Troe andre Karle i min Tid, end nu omstunder; det var Karle, som lode sig rage to gange om Ugen, og kunde alle scandere alle slags Vers.
- MONTANUS.** Det er en mægtig Sag, saadant kand man nu gjøre udi anden Lectie. Nu omstunder deponerer Karle fra Kiøbenhavns Skole, som kand gjøre Hebraiske og Chaldaiske Vers.
- 80 **PER.** Saa maa de ikke kunde meget Latin da?
- MONTANUS.** Latin! om I kom i Skolen nu, kunde I ikke komme høyere end i Sinke-Lectien.
- JESPER.** Siig ikke det Montanus, Degnen er min Troe en brav studeret Mand, det har jeg hørt baade Herredtzfogeden og Amtsforvalteren sige.
- MONTANUS.** Maa skee de forstaa ligesaa lidet Latin, som hand.
- JESPER.** Jeg hører dog, hand svarer brav for sig.
- 85 **MONTANUS.** Hand svarer jo ikke til det jeg spør ham om. E qva Schola demissus es mi Domine?
- PER.** Adjectivum & Substantivum, genere, numero & Caseo conveniunt.
- JESPER.** Hand maaler ham min Troe Skieppen fuld; ret Per, vi skal min Troe drikke en Pæl Brændeviin sammen.
- MONTANUS.** Dersom Hr. Foged vidste, hvad hand svarede, skulle hand lee sin Mave i tu. Jeg spør ham, fra hvilken Skole hand har deponeret, hand svarer noget andet hen i Taaget.
- PER.** Tunc tua res agitur, Paries cum proximus ardet.
- 90 **JESPER.** Jo, jo, nu vil hun min Troe ret gaee an, svarer I nu dertil.
- MONTANUS.** Jeg kand ikke svare dertil, det er lutter Pølse-Snak. Lad os tale Dansk sammen, som de andre kand forstaa, saa skal man strax faa at høre, hvilken Karl det er. (Nille græder.)
- JESPER.** Hvorfor græder I Bestemoor?
- NILLE.** Jeg har saa ont deraf, at min Søn skal give sig tabt i Latinen.
- JESPER.** Ach Bestemoer! det er jo ingen Under. Per er jo ogsaa meget ældre, end hand, det er jo ingen Under. Lad dem nu tale Dansk da, som vi alle forstaa.

- 95 **PER.** Ja nok, jeg er parat til hvilken af Deelene hand vil. Vi vil give hinanden nogle Spørgsmaal; for Exempel, hvem var det, som skreg saa høyt, at man kunde høre ham over den heele Verden?
- MONTANUS.** Jeg veed ingen, som skriger stærkere, end Esle og Landsby-Degne.
- PER.** Snak! kand man høre dem over heele Verden? Det var et Asen i Noæ Arck; thi heele Verden var i Arcken.
- JESPER.** Ha, ha, ha, det er min Troe sandt, ha ha ha, der sidder et forslagen Hoved paa den Per Degn.
- PER.** Hvem slog den 4de Deel af Verden ihjel?
- 100 **MONTANUS.** Ej jeg svarer ikke til slige grove Spørgsmaal.
- PER.** Det var Cain, som slog sin Broder Abel ihjel.
- MONTANUS.** Beviis, at der var ikke meer end fire Mennisker da til.
- PER.** Beviis I, at der var fleere.
- MONTANUS.** Det giøres ikke fornøden; thi affirmanti incumbit probatio, forstaar I det?
- 105 **PER.** Ja vist. Omnia conando docilis solertia vincit, forstaar I det?
- MONTANUS.** Jeg er ikke klogere, som staar her og disputerer med en Sinke. I vil disputere, og kand hverken Latin eller Dansk, langt mindre veed, hvad Logica er. Lad høre engang, quid est Logica?
- PER.** Post molestam senectutam, post molestam senectutam nos habebat humus.
- MONTANUS.** Vil din Slyngel fixere mig, (faar ham i Haaret, de slaaes, Degnen echaperer, og raaber, Sinke, Sinke.) (De gaaer alle ud, foruden Fogden.)

Scen. 4.

Jesper. Jeronimus.

- 110 **JERONIMUS.** Hans Tiener Hr. Foged! skal jeg finde ham her? jeg kommer at see min tilkommen Svigersøn Rasmus Berg.
- JESPER.** Nu kommer hand strax, det var Skade, at I ikke kom en halv Time tilforn, saa skulle I have hørt ham og Degnen disputere sammen.

JERONIMUS. Hvorledes løb det af?

JESPER. Skam faae Per Degn, hand er slemmere end jeg havde tænkt; jeg merker nok, at hand ikke har glemt noget, hverken af sin Latin eller Hebraisk.

JERONIMUS. Jeg troer det nok, thi hand har vel ingen tid vidst meget deraf.

115 JESPER. Siig ikke det Monsieur Jeronimus! der sidder en forbandet Mund paa ham. Det er virkelig en Lyst, at høre den Mand snakke Latin.

JERONIMUS. Det er meer, end som jeg havde ventet. Men hvordan seer min Svigersøn ud?

JESPER. Hand seer forbandet lærd ud; I skulde neppe kiende ham igien. Hand har ogsaa et andet Navn.

JERONIMUS. Et andet Navn! hvad heeder hand da?

JESPER. Hand kalder sig Montanus, hvilket skal være det samme, som Rasmus paa Latin.

120 JERONIMUS. Ej fy, det er hæsligt. Jeg har kiendt mange, der saaledes har forandret deres Christne Navne, men det har aldrig gaaet dem vel i Verden. Jeg kiendte een for nogle Aar, der var døbt Peer, og vilde siden fornye sin Myndt, da hand var bleven til noget, og lod sig kalde Peiter. Men den Peiter kom ham dyr nok at staae; thi hand brød sit Been, og døde i stor Ælendighed. Vor Herre taaler ikke saadant Hr. Foged.

JESPER. Det kand være med Navnet, hvad det være vil, men det staar mig aldeles ikke an, at hand har saa selsomme Meeninger udi Troen.

JERONIMUS. Hvad har hand da for Meeninger?

JESPER. Ej det er forskrækkeligt! Haarene reiser sig paa Hovedet, naar jeg tænker derpaa. Jeg kand ikke erindre alt hvad jeg hørte; men det veed jeg, at hand blant andet sagde, at Jorden var rund. Hvad kand jeg kalde saadant Monsieur Jeronimus? det er jo ikke andet end at kulkaste all Religion, og føre Folk af Troen. En Hedning kand jo ikke tale verre.

JERONIMUS. Hand maa kun have sagt det af Skiemt.

125 JESPER. Det er noget groft at skiemte saaledes. See der kommer hand selv.

Scen. 5.

Montanus. Jeronimus. Jesper.

MONTANUS. Velkommen min kiære Svigerfar. Det er mig kiært, at see ham ved god Helbred.

JERONIMUS. Helbredden kand ikke være synderlig hos Folk af min Alder.

MONTANUS. I seer dog hiertelig vel ud.

130 JERONIMUS. Synes jer det?

MONTANUS. Hvordan lever Jomfru Lisbed?

JERONIMUS. Vel nok.

MONTANUS. Men hvad er paa færde? mig synes min kiære Svigerfar, at I svarer mig saa koldsindig.

JERONIMUS. Jeg har vel ikke Aarsag til andet.

135 MONTANUS. Hvad ont har jeg da giort?

JERONIMUS. Mig er sagt, at I har saadanne egne Meeninger; Folk skulle jo tænke, at I var gall eller catolsk i Hovedet; thi hvorledes kand et fornuftigt Menniske falde til den Daarlighed, at sige Jorden er rund?

MONTANUS. Ja profectò er hun rund jeg maa sige det, som Sanden er.

JERONIMUS. Det maa være Pokker ikke sanden, saadant kand umueligt andet end komme fra Fanden, som er Løgnens Fader. Jeg er vis paa, at der er ikke et Menniske her i Byen, der jo fordømmer saadan Meening; spør kun Fogden, som er en fornuftig Mand, om hand ikke er af samme Meening med mig.

JESPER. Det kand endelig komme mig paa et ud, enten hun er lang eller rund; men jeg maa troe mine egne Øyne, som viser mig, at Jorden er flak som en Pandekage.

140 MONTANUS. Det kand ogsaa komme mig paa et ud, hvad Tanke Fogden eller de andre her i Byen har der om, men det veed jeg, at Jorden er rund.

JERONIMUS. Hun er Pokker ikke rund. Jeg troer I er gall. I har jo Øyen i Hovedet saa vel som andre Mennisker.

MONTANUS. Det er jo bekiendt, min kiære Svigerfar, at der boer Folk lige under os, som vender deres Fødder mod vore.

JESPER. Ha, ha ha, hi hi hi, ha ha ha.

JERONIMUS. Ja Fogden maa nok lee; thi hand har virkelig en Skrue løs i Hovedet. Forsøg I kun at gaae her under Taget, og vend Hovedet ned, og see saa til hvorledes det vil løbe af.

145 **MONTANUS.** Det er en gandske anden Sag, Svigerfar! thi - - -

JERONIMUS. Jeg vil aldeles ikke være jer Svigerfar. Jeg har min Datter kiærere, end at jeg skulle give hende saaledes bort.

MONTANUS. Jeg har jer Datter saa kiær, som min egen Siæl, det er vist, men at jeg skulle kuldkastrere Philosophien for hendes skyld, og drive min Forstand i Landflygtighed, det er meer end I kand begiære.

JERONIMUS. Ha ha, jeg hører, at I har anden Kiærlighed i Hovedet. I maa gjerne beholde jer Lucie eller Sophie. Jeg skal saamend ikke nøde min Datter paa jer.

MONTANUS. I forstaar mig ikke ret, Philosophien er ikke andet, end en Videnskab, som har aabnet Øynene paa mig, saa vel herudi, som udi andet.

150 **JERONIMUS.** Den har snarere forblindet baade Øyene og Forstanden. Hvormed kand I gjøre saadant got?

MONTANUS. Det er noget, som er uforløst at bevise. Ingen lærde Folk tviler meer der om.

JESPER. Da tilstaar min Troe aldrig Per Degn jer saadant.

MONTANUS. Per Degn! ja det er en fæd Karl. Jeg er daarlig, at jeg staar her og taler om Philosophie med jer. Men for at fornøye Monsieur Jeronimus, vil jeg dog fremføre et par Beviis, nemlig, først, af reisende Folk, hvilke, naar de komme et par 1000 Mile herfra, har de Dag, naar vi har Nat, seer anden Himmel, andre Stier.

JERONIMUS. Er I gall, er der meer end en Himmel, og en Jord?

155 **JESPER.** Jo Monsieur Jeronimus, der er 12 Himle, den eene høyere end den anden, indtil man kommer til Chrystal Himmelen, derudi har hand saa vit ræt.

MONTANUS. Ach quantæ tenebræ!

JERONIMUS. Da har jeg i min Ungdom 16 gange været til Kiiler Omslag, men saa sant som jeg er en ærlig Mand, om jeg har seet nogen anden Himmel, end den vi her have.

- MONTANUS. I maa reise 16 gange saa langt, Domine Jeronyme, førend I kand merke saadant; thi - - -
- JERONIMUS. Holt op med den Snak, den har ingensteds hiemme. Lad os høre den anden Beviis.
- 160 MONTANUS. Den anden Beviis tages af Solens og Maanens Formørkelse.
- JESPER. Ney hør nu engang! nu blir hand reent gall.
- MONTANUS. Hvad meener I vel at Formørkelse er?
- JESPER. Formørkelser ere visse Tegn, som sættes paa Solen og Maanen, naar der skal skee nogen Ulykke paa Jorden; hvilket jeg kand bevise af egne Exempler, saaledes: da min Hustrue foer ilde for 3 Aar siden, og da min Datter Giertrud døde, var der begge gange Formørkelse tilforn.
- MONTANUS. Ach jeg maa blive gall over saadan Snak.
- 165 JERONIMUS. Fogden har ret, thi der skeer aldrig Formørkelse, uden den har noget at betyde. Da sidste Formørkelse skeede, syntes alting at være vel, men det varede ikke længe; thi 14 Dage derefter fik vi Tidende fra Kiøbenhavn, at der var paa engang 6 rejiceret til Attestatz, alle fornemme Personer, og blant dem 2 Provste Sønner. Hører man ikke ont paa et Stæd, efter en saadan Formørkelse, saa faar man det vist nok at høre paa et andet Stæd.
- MONTANUS. Det er vist nok! thi der gaaer aldrig nogen Dag forbi, der skeer jo nogen Ulykke i Verden. Men hvad disse Personer er angaaende, da har de ikke behov at skylde paa Formørkelse, thi havde de læsed bedre over, havde de nok gaaet fri.
- JERONIMUS. Hvad er da Formørkelse i Maanen?
- MONTANUS. Det er ikke andet, end Jordens Skygge, som betar Maanen Solens Skin; og saasom Skyggen er rund, saa sees deraf at Jorden er rund iligemaade. Det gaaer altsammen naturlig viis til, thi man kand udregne Formørkelser, og derfor er det Giækkeri at sige, at saadant er foregaaende Tegn for Ulykke.
- JERONIMUS. Ach Hr. Foged! jeg faar ont. I en ulyksalig Tid lod jere Forældre jer studere.
- 170 JESPER. Ja hand er noget nær ved at blive Atheist. Jeg maa have Per Degn i færd med ham igien. Det er en Mand, som taler med Eftertryk. Hand skal nok overbevise jer, enten I vil paa Latin eller Grædsk, at Jorden (Gud skee Lof) er saa flack, som min Haand. Men der kommer Madame Jeronimuses med hendes Datter.

Scen. 6.

Magdelone. Lisbed. Jeronimus. Montanus og Jesper.

MAGDELONE. Ach min hierte Svigersøn! det er mig en Glæde, at see jer kommen tilbage med god Helbred.

LISBED. Ach min Hierte lad mig omfavne dig.

JERONIMUS. Sagt, sagt, mit Barn, ikke saa ivrig.

175 **LISBED.** Maa jeg ikke omfavne min Kiæreste, som jeg ikke har seet i nogle Aar?

JERONIMUS. Bliv fra ham, siger jeg dig, du faar ellers hug.

LISBED. grædende. Jeg veed jo, at der er giort offentlig Forlovelse imellem os?

JERONIMUS. Det er rigtig nok, men der er kommen nogen Urigtighed i den Sag siden. (Lisbed græder.)

JERONIMUS. Du skal vide mit Barn, at da hand blev forloved med dig, var hand et skikkeligt Menneske, og en god Christen; men nu er hand en Kiætttere og Sværmere, som fortienner heller at indføres i et Litanie, end udi Svo-gerskab med os.

180 **LISBED.** Er det ikke andet min hierte Far, saa skal vi nok komme til rette.

JERONIMUS. Bliv fra ham, siger jeg.

MAGDELONE. Hvad vil dette sige Hr. Foged?

JESPER. Det er galt nok Madam! hand fører falsk Lærdom her ind i Byen, siger at Jorden er rund, og andet deslige, som jeg blues ved at tale om.

JERONIMUS. Synes jer ikke, at de gode gamle Forældre er at beklage, der har kosted saa mange Penge paa ham?

185 **MAGDELONE.** Ej! ikke andet! hvis hand har Kiærlighed til vor Daatter, saa staar hand nok fra sin Meening, og siger, at Jorden er flack for hendes skyld.

LISBED. Ach min Hierte siig for min skyld, at den er flack.

MONTANUS. Jeg kand ikke føye jer deri, saa længe som jeg har min fulde Fornuft. Jeg kand jo ikke give Jorden anden Skikkelse, end den af Naturen har. Jeg vil sige og gjøre for jer skyld, alt hvad mig mueligt er, men jeg kand ingen-lunde føye jer her udi; thi skulle mine Ordens Brødre faa at vide, at jeg havde statueret saadant, vilde jeg af dem holdes for en Nar, og blive

- foragtet; tilmed staar vi lærde Folk aldrig fra vore Meeninger, men for-
svarer hvad vi engang har sagt til den yderste Draabe af vor Bleckhorn.
- MAGDELONE. Hør Mand, jeg finder dette aldeles ikke af den Vigtighed, at vi derfor
skulle ophæve Partiet.
- JERONIMUS. Og jeg skulle formedelst saadant søge Skilsmisse mellem dem, om de
end vare virkeligen gifte.
- 190 MAGDELONE. Jeg vil min troe ogsaa have noget at sige herudi; thi er hun jer Daatter,
saa er hun ogsaa min.
- LISBED. (grædende.) Ach min Hierte! siig dog at den er flack.
- MONTANUS. Jeg kand profecto ikke.
- JERONIMUS. Hør Kone, du maa vide, at jeg er Mand i Huset, og at jeg er hendes Far.
- MAGDELONE. Du maa ogsaa vide, at jeg er Kone i Huset, og at jeg er hendes Moer.
- 195 JERONIMUS. Jeg meener at en Far er altid meer end en Moer.
- MAGDELONE. Og jeg meener ney; thi at jeg er hendes Moer, derom kand ingen tvile;
men om I - - - ja jeg vil ikke sige meer, thi jeg ivrer mig.
- LISBED. (grædende) Ach min Hierte! kand I ikke dog sagte for min skyld sige, at
den er flack.
- MONTANUS. Jeg kand ikke min Dukke; nam contra naturam est.
- JERONIMUS. Hvad vil du sige dermed, min Kone? er jeg ikke hendes Far, saa vel som
du er hendes Moer. Hør Lisbed, er jeg ikke din Far?
- 200 LISBED. Jeg troer jo, thi min Moer siger det. Jeg troer, at I er min Far, men jeg ve-
ed, at hun er min Moer.
- JERONIMUS. Hvad synes jer om den Snak Hr. Foged?
- JESPER. Jeg kand ikke sige at Mammesellen har uret deri; thi - - -
- JERONIMUS. Det er nok, kom lad os gaae. Vær forsikred om min gode Rasmus Berg,
at I aldrig faar min Daatter, saa længe I blir i jere Vildfarelser.
- LISBED. (grædende.) Ach min Hierte siig dog, at den er flack.
- 205 JERONIMUS. Fort, fort paa Dør. (De Fremmede gaae alle bort.)

(1723)

2. "Speeddating" (side 132).
3. "Rundt på gulvet" (side 131).
4. "Op og stå, ud og gå" (side 130).
5. "Fair and square" (side 127).
6. "Interview med forfatteren" (side 129). Forfatteren er i dette tilfælde anonym.
7. "Sandt eller falsk" (side 131).
8. "Gå planchen ud" (side 128).

Arbejdsspørgsmål til "Erasmus Montanus"

Opgaver: "Erasmus Montanus"

Individuelle/gruppeopgaver

1. I skal i grupper besvare arbejdsspørgsmålene til "Erasmus Montanus", 3. akt af Ludvig Holberg fra 1723. Husk at anvende citater til at underbygge jeres analyse.
 - a. Hvordan kan I se, at det er en komedie? Hvori består det sjove?
 - b. Gør rede for de tre diskussioner, Erasmus Montanus har med henholdsvis Jesper Ridefoged (2. scene), Per Degn (3. scene) og Jeronimus (5. scene). Kom herunder ind på følgende:
 - i. Hvilket verdenssyn repræsenterer henholdsvis Erasmus og de andre personer?
 - ii. Hvordan argumenterer de hver især for deres synspunkt?
 - iii. Er deres argumentation holdbar, eller halter den nogle steder?
 - iv. Hvorfor er det vigtigt for henholdsvis Per Degn og Erasmus at vinde diskussionen?
 - v. Hvad er Erasmus' grundlæggende problem i diskussionerne?
 - vi. Hvorfor vil Erasmus ikke bare sige, at jorden er flad? Hvad viser det om ham?
 - c. Karakterisér de centrale personer
 - d. Hvordan opfører Erasmus sig over for sin slægt?
 - e. Hvad er temaet?
 - f. Hvilke samfundsnormer kan man udlede af personernes adfærd?
 - g. Hvordan opfatter I som unge moderne læsere figuren Erasmus Montanus?
 - h. Perspektivér eventuelt til genren.
2. I skal nu i grupper opføre de tre diskussioner. I skal bruge tekstens replikker, men indøve det, så I tager højde for personernes mimik, tonefald, kropssprog (actio).

4. Tematisk overblikslæsning

3. Du skal gå ind på DRs arkiv Bonanza og se "Erasmus Montanus". Se 3. akt, 3. scene (det korte klip på 2:50 minutter fra hele opførelsen). Hvad er der lagt vægt på i fremstillingen af personerne? Hvordan påvirker aktionen og replikkerne din opfattelse af personerne? Du kan evt. sammenligne med jeres egen opførelse af diskussionen (spørgsmål 2).
4. Du skal nu skrive en af scenerne om, således at du skriver personernes tanker og følelser ind i scenen. Hvilken forskel gør dette?
5. Du skal interviewe Erasmus Montanus og/eller Jeronimus med fokus på konflikten, der er opstået imellem dem. Du kan lave det som et radioindslag, et nyhedsindslag i tv eller skrive det til en avis.

Fællesopgaver

1. "Paneldebat" (side 131). Klassen deles i to hold, der repræsenterer henholdsvis Erasmus (det nye verdensbillede) og Per Degn (det gamle verdensbillede).
2. "Speeddating" (side 132).
3. "Rundt på gulvet" (side 131).
4. "Op og stå, ud og gå" (side 130).
5. "Fair and square" (side 127).
6. "Interview med forfatteren" (side 129).
7. "Sandt eller falsk" (side 131).
8. "Gå planchen ud" (side 128).

Sammenlignende spørgsmål til tema 1's tekster

1. Hvordan adskiller de tre tekster sig i forhold til temaerne "slægt" og "ære"?
2. Hvilke fællestræk har de tre tekster i forhold til temaerne "slægt" og "ære"?
3. Hvordan siger de tre tekster hver især noget om tidens normer og værdier? Er der forskelle/ligheder mellem teksternes udtryksform?
4. Kan der spores nogen udviklingstendenser i forhold til temaerne slægt og ære i de tre litteraturhistoriske perioder, teksterne er skrevet i? Begrund.
5. Afslut eventuelt med "Gamemasters" (side 128).